

Pitäjä pitäjältä

UUSIKIRKKO

Paavo Vesterinen:

Syntyinsuotu

Uusikirkko, kunta Kannaksen, asuinala oli Karjalan heimon. Taatit muinoin siellä kaskia kyntäissään kevtäviestejä kuunteli leivon. Sen taivahon sinessä singnaalitt ovat soineet myös sotatorven, sen ääni meidätkin saattanut on halki harmaan kärsimyskorven.

Uusikirkko, kunta rajamaan, me muistoas palvomme yhä, näin juhlien tahdomme todistaa, ei' koiseudun muisto on pyhä. Me muistamme mäkiset maisemas, monet järvet ja järvien rannat. Yhä uudestaan monen talven taa aina muistosi elpyä annat.

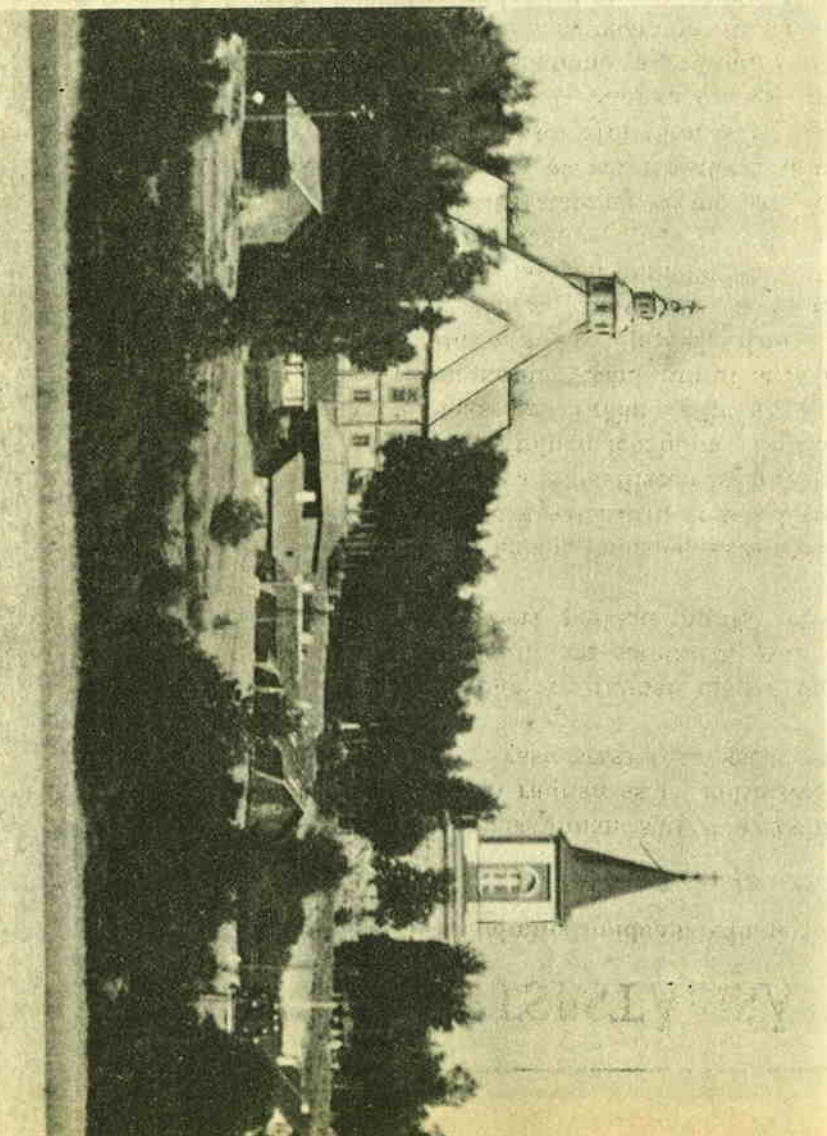
Meren aukeat rannat ja selkeät veet, kuvan sielumme peltiin heitti. Ne hohtaa, eikä himmenny, sodan sauhut vaik' tienohot peitti. Kyllänäkymät ken nähnyt on nuo kaukiärvellä Vammelsuuhun, tai Suomenlahtea ihailnut, johon siltansa loihiti kuvhut.

Noista kuvista vielä hän voimaa saa, niitä vaalii hän aarteen lailla, kun kulkee polkuja outoja tällä Länsi-Suomen mailla.

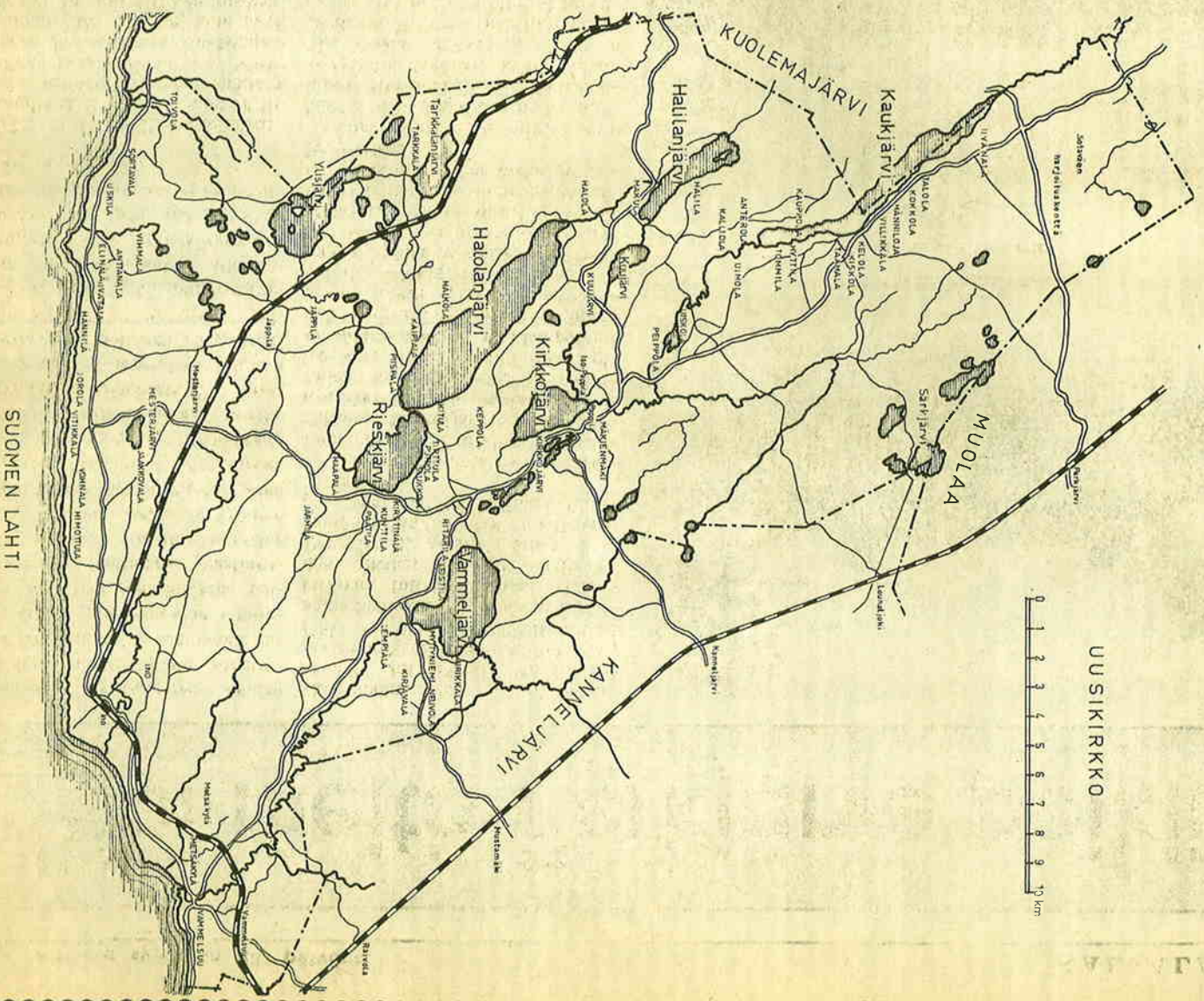
Oli Kannas Karjalan kaunistia, jonka äärellä kasvaa saimme. Mut surulla täytyy tunnustaa: joskus toisaalta riemuja haimme. Siellä mestarit suuret ja taidokkaat, ovat luonnosta voimaa juoneet, monet taidearteet ikuiset ihmiskunnalle iloksi luoneet.

Tosin elämä joskus eteemme toi myös surua, puufetta, tuskaa, sehän elämänlaki on lahjomaton, siitä osa on yötä mustaa. Ei silti se muistoas harmenna, eikä sammuta soihuja uskon. Meidän uskomme on yhä horjumaton: nähdä nousevan aamun rusko.

Nähdä aamu lauha ja lempeä, jossa kukkuu kevätkäki, jossa metsän takaa vilkuttaa Seitsenjärvet vapaita laineitaan, ja ylitse luonnon kauneuden soi kiitosvirsi kansan sen, joka toiveensa totena näki.

Uudenkirkon kirkkomäeltä.

VAINO ANTALAINEN:

Kunnallisen itsehallinnon vaihteita

Uudenkirkon seutujen paikallishallinto on käynyt läpi samat kehitysvaiheet kuin muidenkin maamme paikkakuntien. Aluksihan pakanailliset juumat, heimojen sekä perheiden edustajat edustivat hallinnon varhaisempaa astetta. Ristiretkien aikana uudet valloittajat toivat myöskin hallintoon uusia piirteitä. Aluksihan kirkko ja uskonto huolivat kaikkesta hallinnosta. Uudenkirikon seutujen suojelusyhymykseksi nimitetiin 1300-luvulla hurskas ruotsalainen nainen Pyhä Birgitta. Hänen nimisään myöskin maallista valtaa käytettiin pitkiä aikoja. Birgitan ajoista on pitkä harppaus 1930-40-luvun kunnallishallintoon. Uudenkirikon kunnan lakattua virallisesti olemasta jäivät paikallishallinnon aikansaannoksiksi seuraavat luettelomaisesti esitettävät laitokset. Hallian ja Patrun kuuluisat parantolat, kunnan oma sairaala, lastenkoti, kunnalliskoti, keskkoulu, maanies- ja kotitalouskoulu, Kannaksen ammattikoulukoti, kaksikymmentäkolme kansankoulu, pääkirjasto sekä parkkymmeniä sivukirjastoa. Läntsen kirkon sisätyöskyllänsä opimajo Kanneljärven kansanopisto on perustettu Uuteenkirikkoon kuuluttamisen aikana. Pitäjää halkoivat valtakunnan kannalta tärkeät liikenneväylät kuten Viipurin - Terijoen maantiet. Myöskin Viipurin - Lemmerdin ja Terijoen - Kotivison - Viipurin rautatiet kuljivat Uudenkirikon pitäjän läpi. On tarvittu paljon uskoa tulevaisuuteen ja ennen kaikkea työtä edellä mainittujen sekä monien mainitsemattomien edistysaskeloiden eteenpäin viemiseksi. Sempä takia onkin paikallaan luoda sinänsä taaksepäin ja katsella kunnallishallinnon työtä ja kehitystä Uudellakirkolla.

Alkakaamme 1800-luvusta

ja talonpoika Salomon Nikkasesta. Nikkanen on niitä karjalaisia talonpoikia, jotka ovat kuin tassalivat hongat kalliolla. Sellainen luonne ei ole tottunut kumartelemaan. Niinä entisinä aikoina oli virkavaltia rehoitamassa. Eräskin tapaus kerrottaakoon ajalta, jolloin hän oli kunnallisaikakunnan esimiehenä, koska se hyvin kuvaa hänen toimintansa.

Sihen aikaan oli lääninhallituksessa kiivas lääninhinteerit, etvättäk talonpojat tulleet hänen mielestään koskaan sopivaan aikaan, aina hän ajoi ulos. Kerran saapui Nikkanen häntä tapamaan. Vahimiehari sanoo vaivasten, ettei ole hyvä nyt mennä sisälle, se on huono aika. Nikkanen menee. Lääninhinteerit tuisuaisee: »Mitäs te tulitte tällaisen aikaan? Ulos!» No milloinkas se teillä on sopiva aika» kysyy Nikkanen. Lääninhinteerit ryntää Nikkaseen kiinni mutta Nikkanen painaa herran tuolille istumaan ja juttulee hymyillen: »Herran ei pidä kiivaastaa.» Nikkaseen luiset sorrett saavat lääninhinteerin toisiin ajatuksiin ja Salomon Nikkanen eräs Uudenkirikon kunnan merkittävämpiä kunnallismiehiä 1800-luvun loppupuolella, saa kerroo Mikko Uohinen kirjassaan.

Myöskin on mainittava toinen merkittävä kunnallismies 1800-luvulta, 1845 syntynyt Kaarle Summa. Hän toimi mm. 28 vuotta kunnallisaikakunnan esimiehenä, viisitoista vuotta kirkkonsihterinä. Tämä aika oli kunnallisen elämän suurta muutosten aikaa, mm. kunnallinen itsehallinto ja lainsäädäntö hakivat omia muotojaan. Kaarle Summa oli myöskin merkittävä yrittäjä. Ammatiltaan hän oli maanviljelijä, mutta omisti myös värrähönnä ja majatalon.

Laajan ja väkirikrikkaan Uudenkirikon kunnallisen ja seurakunnallisen luottamusneijoukon piiristä löytyisi satoja tarmokkaita ja uudistuksen haluisia miehiä, mutta kaarden heistä esilletuomien on olkoon kunnianosoitus kaikille heille, jotka vuosisadan vaihteen valkeassa oloissa hoitivat tämän rajapitäjän asioita.

Alkaisuina vuosina yhteiset asiat käsiteltiin pitäjän eli kirkonkokouksissa, kunnes joulukuun kuudentenatoista päivänä 1911 kunnanvaltuusto perustettiin Uudellakirkolle. Valtuuston ensimmäisenä puheenjohtajana toimi kanttori K. V. Aalto. Varinaisena käytännön asioiden hoitajana oli kunnallislautakunta, joka perustettiin jo 1866. Lautakunnan puheenjohtajana ovat toimineet Kaarl Summa (Vanha Kalle), Salomon Nikkanen, K. Pekkonen, Pekka Paju, Kaarlo Summa (Nuori Kalle), Herman Vesterinen, Juho Koskelainen, Einar Lehkkeri ja viimeisenä puheenjohtajana Edvard Kokko, joka 1940 Tyrväällä viimeisellä nuijan

iskulla totesi Uudenkirikon kunnallisaikakunnan toiminnan päättyneeksi.

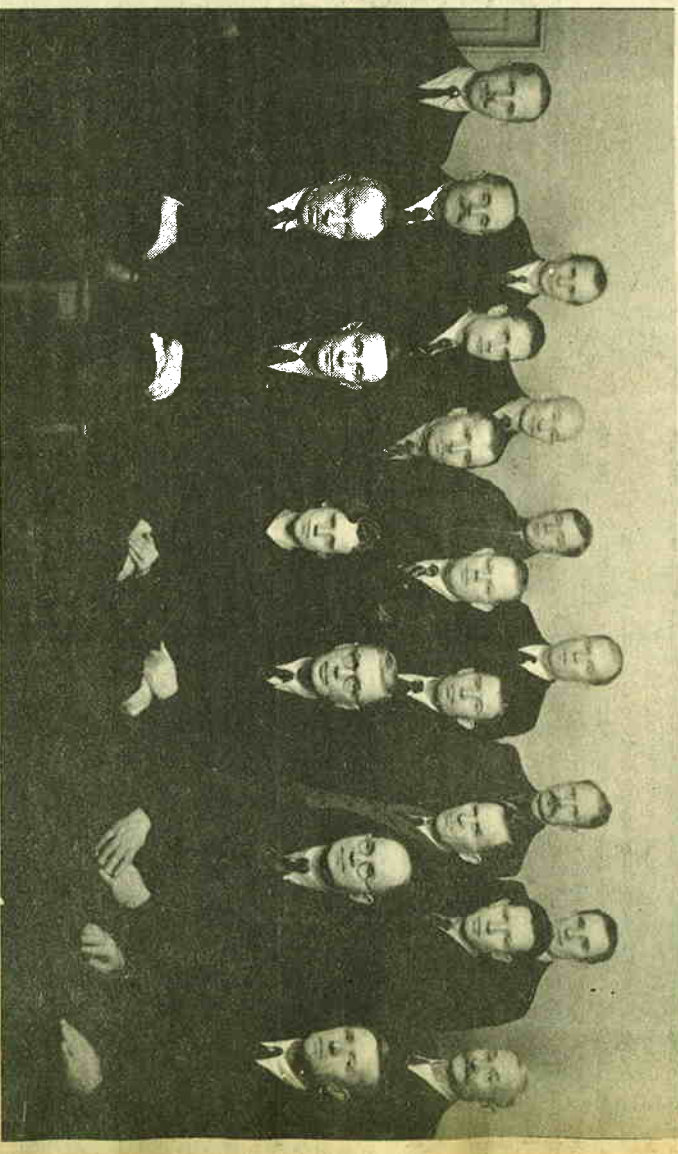
Viime vaiheet

On syytä palata viimeisen kunnanvaltuuston toimintaan. Se valettiin 1938 ja työskenteli Uudenkirikon vaiheiden vaikeimman ja kotalokkaimman ajan. Kunnanvaltuuston viimeinen kokous pidettiin muistini mukaan marraskuussa 1939 kunnantalon erässä pieneessä huoneessa. Koko kunnantalo oli silloin sotilaiden käytössä. Monia kuntaa koskevia asioita ei kokouksessa käsitelty, vaan todettiin asioiden menevän kohalokkaseen suuntaan. Useat meistä olivat silloin armeijan kirjoissa.

Kunnallisaikakunnan ensimmäisen kokouksen pidettiin tammikuussa Tyrväällä. Minulla on sellainen muistikuva, että valtuuston kokous olisi keväällä 1940 pidetty Lohjalla. Näiden aikojen suurimmat töitä olivat korvaussoiden käsittely ja ihmisten sijoittaminen uusille asuinpaikoilleen. Jatkosodan syytyvät ja Uudenkirikon alueen jouduttua hallintamme alkoi asiantuntija hoitaa Uudenkirikon kunnan asioita, koska alue oli suurenmalta osaltaan sotatohialuetta. Esikunta toimi aluksi Peippolan uudessa koulussa, josta esikunta siirtyi Kirkonkylään Kotilaisen taloon. Elämä elpyi ihmeellisesti, joku vuonna 1942 oli Uudenkirikon rehunhuuutusvelvollisuus 650.000 kg, joka kyettiin ilman pakkoilmoituksia täyttämään. Uuden lähdön tultua tosiasiaiksi kesällä 1944 siirtyi esikunta Heinolaan ja lopetti toimintansa heinäkuussa 1944.

Muutamia muistikuvia

Valtuuston toiminnasta. Valtuusto kokoonnuti Kirkonkylässä pitäjänhuoneeseen valtuuston istuntopöydässä. Valtuuteut istuivat tuopäri sahin seinustaa olevilla tuoleilla keskiälän ollessa vapaa. Puheenjohtaja ja sihteeri istuivat sahin ahoan pöydän ääressä paperitelineen. Kokoukset alkoivat aamupäivällä ja kestivät usein illanmyöhään. Kokous keskeytettiin tupakka- ja kahviantukkoja varten, sillä kukaan ei tupakoimut istuntopöydässä. Kahvin kanssa taasen saatiin Veholan leipomon hyviä pullia. Sattuipa joskus, että kokous kesti parikin päivää, silloin pitempimäkäiset yöpyivät kunnantaloilla. Aina piti olla vähän evästä varattuna tällaisia tapauksia varten. Matkat olivat kunnan laajouden takia pitkiä ja matkat tehtiin polkupyörällä taikka hevosella. Yleensä asioiden hoito sujui hyvin sopuissa hengessä eivätkä poliittiset ryhmät näytelleet vielä suuria roolia. Ennenmankin käytökselliset ryhmät, jotka syntyyvät jonkin

Viimeinen kunnanvaltuusto valokuvattuna Lohjalla 1940. Valtuuston vahvuus oli 29, kuvasta puuttuu 8 valtuutettua. Istumassa vasemmalta: Herman Vesterinen Inosta, Edvard Kokko Viikkakalasta, kunnansihteerit Lemminkäinen, puheenjohtaja Juho Hietanen Hallista, varapuheenjohtaja Tahvo Rasimus Neuvolasta ja Aleksanteri Muurinen Toivola, toisessa rivissä vasemmalta: Juho Pusa Järvelästä, Ville Rehmonen Sortavalasta, Väinö Anttalainen Inosta, Ville Turkin Aittakalasta, Viljo Vehola Kirkkojärvelästä, Ville Tuittu Makulasta, Herman Rokka Inosta, Paavo Vesterinen Inosta, Ville Hortonen Halolasta, kolmannessa rivissä vasemmalta: Väinö Leskinen Hallista, Juho Tabernan Peippola, Risto Nissi Metsäkylässä, Herman Inkinen Toivolasta, Esa ja Lääven Viikkakalasta ja Kalle Vesterinen Putrolasta.

määrätyn tarpeen ympärille, olivat jalkapallossa, myöskin polkupyörä- ja jalkapallokohtaisia. Sellainen meijepidänsäntoi syntyä veronkannatkerrojen määräämisestä, joka aiheutti vaihtuksen lääninhallitukseseen asti. Joskin vaihtuksen tekijät hävisivät asiansa. Valtuuston jäsenet eivät saaneet etukäteen esityksistään kuten nyt, van heidät kutsuttiin kokoukseen postikortilla ja kokouksen esityksistä luettiin vasta kokouksen alettua. Joskus piirimiehillä saatiin viiheitä esille tulleista asioista. Mitään tarjontaa ei koskaan kunnan puolesta suoritettu, vaan kahvit ja muut eväät oli jokaisen itsensä kustannettava. Muistini mukaan ahoasunon uusi koulu vihittiin käyttöön kerran valtuusto osallistui vihkiäislauluun, kun Yammelin suun uusi koulu vihittiin käyttöön. Auto oli silloin harvinaisen kappine. Valtuuston jäsenistä oli pari kolme auton omistaja, loput tekivät maksansa hevosella taikka

ITSENÄISYSPÄIVÄ V. 1939

Kylä tyhjeni, talot autoitettiin, Tuntuu, että taivas ja maa palloivat yhtäaikaan, Tuntuu kuin kaikki olisi takanaamme sulanut yhdeksi siheväksi massaksi.

Tietä ritti eteenpäin. Lopputkin Kirjavalan kylän karjasta karjaksi käsitämme, Tuuli ja meni sotilaita, ammusaautoja tuli ja meni, kahena pitkää jonona. Tietä ritti, ei kukaan seisontu, kaikki menivät alina vain eteenpäin ...

Oli onneumpi, että saimme poistaa sodan jaloista, tuosta sihevästä kyykäärmeen pesästä.

Siinä Leistikön kylässä ohittimme kerr. Nenosen. Katsotimme hänen pitkiään, kunnioittaen, ja luottaen. Me - kotikylämme "hauteajaisista" poistuvat neijä loittaa.

Tuntuu, että kurkusta puristi niin oudosti, mielempime oli raskas. Ei näkynyt minäkäläisistä ilonpiisaraa, vaikka elimme nuoruuden viirheitä aikaa.

Viipurissa oli pitkä jono linja-autoja lähdössä. Kukaan ei tiennyt minne ne menivät. Kaansaa alkautui autoihin, ja yhteen niistä mekin suloitimme itsemme.

Toisten mukana poistulimme mekin autosta erällä kasarmialueella, koska siellä oli luvattu yö-

voittamatonkokeit, laimat, kapeat ja harvaksen mustaa pitkiä parransänkeä.

Autot lähtivät vasta aamulla, meidän oli pakko seistä siinä. Vierralla paikkakunnalla, ja pimeässä oli mahdoton kuluttaa aikaa edes kävellemällä. Kun siis seisomme aivan seinän vieressä, pöydän päällä, niin siitä löysimme jonkinlaisen rauhan.

Hoiteajattarilla oli työtä paljon, Melelämme olistimme auttaneet, vaan hekin kun työskentelevät satunnaisesti valojen kanssa. Immetelävän pään se yö kutui siinä suoranaisessa metelissä. Aamutelle mentiin vartain, ja autot lähtivät eteenpäin jo kello kuusi. Kun sielä saarresta, jossa kasarmi sijaitti, pääsimme viimein pois, niin seuraavassa psykiatriosastossa erostimme porukasta, ja jatkotimme matkaa junalla.

Sinä junassa, matkalla Tampereelle, muistelimme edellistä itsenäisyyspäivän viettoa, ja voimien hauskaa silloin oli.

Ajattelin itsekseni: "Vainkö meitä korkein rankaisee, ja siltäkö, että meillä on ollut joskus hauskakin".

Olimme siis kokenneksella, mutta ilman päämäärää. Kaikki kulkivat Suomea siinä tänne. Kaikki oli sekaisin.

Ensimmäisenä omastamme kaikilla ta, ja lopulta löysimme heidät Kautsalla, Kulkijien kansakoululta.

Jälleentulemisen ilo oli niin suuri, että kukaan ei osannut puhua mitään, kaikki vaan itkivät ja itkivät

Itkumme aihe koostui niin monesta syystä. Jäi koti ja kaikki tavara. Jäivät veijet, ja kaikki rakkaat sinne jonnekin.

Nyt siltä on kulunut kolmekymmentä vuotta. On aika loitota menneistä asiasta, ja pukea ahtukset ruuhkaiseen muotoonsa:

Olit aikani aamu niin armollinen, soitit päiväni nousta ja palaa. Illan hämyssä syytän nuotien, sen hehkuksa lämmittän muiston nuu, vain murheeni tuhaksi palaa. Mulla jos murheita laisinkaan, ne muruja ravitsevä. - A l m a s i n k o o.